

K Ö N Y V E S P O L C

Tanulmányok a Bódva völgye múltjából

Szerkesztette: **Bodnár Mónika és Rémiás Tibor**

Putnok, 1999. Gömöri Múzeum és Baráti Köre, 806 old.

(Múzeumi Könyvtár 5.)

Régi adósság törlesztésére került sor, amikor a közelmúltban napvilágot látott ez az eredetileg monográfiának szánt vaskos kötet. A sok érdekességet rejtő szép vidékről eddig ugyanis nem adtak ki tudományos igényű összefoglaló munkát. Bár tanulmányok, újságcikkek szép számmal születtek az elmúlt évtizedekben a Bódva-völgyről és egyes településeiről, sőt, néhány monográfia is megjelent, de olyan rendszeres, komplex, interdiszciplináris kutatások, mint amilyenek például *Gömörben* 15 éve folynak, korábban nem történtek a hangulatos kis folyó mentén. (A régebbi irodalomból kiemelkedik Szabó Béla *Bódva-völgyi képeskönyve* (1956), az 1959-es *Szendrő*– és az 1973-as *Edelény-monográfia*. Szuhay Péter: *A Szendrő környéki falvak paraszti gazdálkodása a kapitalizmus időszakában* (1982) és Dénes György: *A Bódvaszilasi-medence 700 éves története* (1983) című munkája, Bódi Erzsébet, illetve Krasińska, E. – Kantor, R. szerzőpáros *Derenkről* szóló könyve, újabban pedig az edelényi *Városi Könyvtár* kiadványai érdemelnek említést.) Ezt a hiányt kívánja pótolni, ha csak részben is, a szóban forgó tanulmánygyűjtemény, amely az 1991-től több éven át végzett kutatások eredménye, s amelynek közreműködői — a Borsod megyeiek mellett — *Budapestről, Debrecenből és Szlovákiából* verbuválódtak (közülük többen tudományterületük legelső vonalát képviselik), jelezve a vidékünk iránt megnyilvánuló széleskörű érdeklődést.

A négy nyelvű szerkesztői előszót követően 26 szerző 31 tanulmánya olvasható a kötetben, öt témakörbe csoportosítva (természetismeret, régészet és történelem, népismeret, topográfia, források és forrásmagyarázatok), többszáz tételes összevont irodalomjegyzék kíséretében. A maga módján mindegyik értekezés kiváló munka, belőlük alapos tájékozottságot és biztos eligazodást nyerhet az érdeklődő az adott témakörben. Sok új adatot, eddig ismeretlen tényeket, összefüggéseket ismerhetünk meg a könyvet lapozgatva. Az olvasó örömeire szolgál, hogy a kutatók nem álltak meg az országhatárnál, hanem a *Bódva Szlovákiában* levő forrás-

vidékét és felső szakaszát is bevonták a vizsgálódásba. Így a folyó teljes hosszát körülölelő vidéket történetében, társadalmi és gazdasági fejlődésében, néprajzában, művészetében, irodalmában és természeti adottságaiban egységes egészként szemlélhetjük, ellentétben a korábbi felfogással, amely szerint mintha csak *Hidvégardónál* eredt volna a Bódva.

A rendelkezésünkre álló terjedelmi keretek között nincs lehetőség a tanulmányok részletes bemutatására, ezért csupán jelzésszerűen utalunk rájuk. A természeti környezet egy-egy szeletét *Szabó József* (geomorfológiai adottságok) és *Juhász Lajos* (halfauna, madárvilág) dolgozta fel. A régészeti emlékeket a kőkorról (*L'ubomíra Kaminska – Ringer Árpád*), az őskor utolsó évezredéről (*B. Hellebrandt Magdolna*), valamint a honfoglalás és kora Árpád-kori településtörténetről (*Wolf Mária*) szóló tanulmányok veszik számba. *Dénes György* a térség Árpád-kori történetét a tatárjárásig mutatja be. *Szabadfalvi József* az életmód, *Szalipszki Péter* a településszerkezet, *Csiki Tamás* pedig (három tanulmányban) az infrastruktúra kialakulásának és a gazdasági élet néhány meghatározó elemének a történetével foglalkozik. Kiemelkedő értéke a kötetnek *Paládi-Kovács Attila* kismonográfiának is beillő munkája a Bódva-völgy népi gazdálkodásáról. A vidék néprajzának egy-egy területét kiváló etnográfusok vizsgálták és írták meg a tanulmánygyűjtemény számára (*Hoffman Tamás – naplóíró parasztemberek*, *Szabó László – mezőgazdasági munkaszervezet*, *Viszóczy Ilona – a lakáskultúra változásai Tornabarakonyban*, *Bődi Erzsébet – táplálkozáskultúra*, *Bodnár Mónika – a lakosság etnikai és vallási összetétele*, *Bartha Elek – vallási néprajz*, *Magyar Zoltán – Szent László-hagyományok*, *Laki-Lukács László – temetkezési szokások*, *Ág Tibor – színjátékszerű népszokások*). Itt említjük meg a vállalkozás talán legfontosabb új eredményét: *Kertész István* martonyi földműves régóta ismert, de eddig csak kéziratban tanulmányozható, hatalmas terjedelmű (1821 oldalas), az 1873–1912. években írt naplójának sokoldalú ismertetését, elemzését. Három tanulmány is foglalkozik a paraszti írásbeliségnek ezzel a páratlan emlékével (a kézirat „felfedezője”, *Hoffman Tamás*, valamint *Csiki Tamás* és *Rémiás Tibor*). *Bodnár Mónika* a Bódva völgye körülhatárolására tesz kísérletet (ilyen nevű tájegységet ugyanis többnyire hiába keresünk a különböző topográfiákban, a köztudatban beleolvad a környező területekbe, kistájakba). *Gyulai Éva* a 18–19. századi országismertető munkák és útleírások Bódva-völgyre vonatkozó adatait ismerteti. *Fehér József* a folyó mentének irodalmi topográfiáját rajzolja meg. *Laki-Lukács László*

második tanulmánya a Bódva vidékének lelkész íróit, költőit, *Kárpáti László* a műemlék épületeket veszi számba. *Rémiás Tibor* forrásismeretében a Bódva *Torna megyei* szakaszának 18–19. századi szabályozási terveit közli. Végezetül a két igen gazdag adatbázis (a néprajzit *Hatvani Gábor*, a történetit *Gulya István* állította össze) a további kutatások serkentője, kiindulópontja lehet.

Elismerés illeti a két szerkesztőt a terjedelmes kötet összeállítása érdekében végzett sokéves kitartó munkáért. (*Dr. Bodnár Mónika* néprajzkutató, a putnoki *Gömöri Múzeum* igazgatója és *PhD. Rémiás Tibor*, a miskolci *Herman Ottó Múzeum* osztályvezetője maguk is a *Bódva völgyét* vallhatják szülőföldjüknek.) Nem volt könnyű feladat a rengeteg szerző kéziratát egységessé formálni. A logikus, áttekinthető szerkezet, a gördülékeny, választékos és élvezetes stílus, valamint a kellemes tipográfia arról tanúskodik, hogy jól birkóztak meg a szerkesztés buktatóival. Ha valamit kifogásolhatunk, az a könyvben közölt fényképek, ábrák minősége: itt–ott bizony élvezhetetlenek. De ez semmit sem von le a könyv és szerzőinek, szerkesztőinek érdeméből. Reméljük, hogy a vállalkozásnak lesz folytatása, és a kényszerű okokból most nem érintett témák egy hamarosan megjelenő újabb tanulmánykötetben kerülnek majd feldolgozásra.

Hadobás Sándor

* * *

EDELÉNY ÉS A BÓDVA VÖLGYE

Segédkönyv a helytörténet és a természetrajz tanításához
általános és középiskolák részére

Összeállította és szerkesztette: Hadobás Pál. Edelény, 1999. 189 p. ill.

Ismét egy újabb szép és tartalmas könyvvel gazdagodott a szűkebb haza: Borsod–Torna–Gömör. Olyannal, amelynek hasznosságához kétség sem férhet. Az Edelény és a Bódva völgye című kiadványnak az a célja, hogy megismertesse a szülőföld egy kicsiny darabjának történetét, műemlékeit, természeti értékeit. Ahhoz, hogy megszerethessük a szűkebb, majd távolabbi környezetünket — megyénket, hazánkat, Európát stb. — előbb mindenképpen saját falunkat, városunkat illik ismernünk.

A Hadobás Pál által szerkesztett könyv hiányt pótló. Kitűnően szolgálhatja nemcsak az általános és a középiskolai oktatást — a nevelést is. Okos tanítói, tanári segítség mellett minden diák megértheti: ahhoz, hogy Európát, világot szerető polgárok legyünk, szükséges a magunk értékeinek ismerete, szeretete is.

A könyv bizonyossága, hogy Edelénynek és a Bódva völgyének sok-sok olyan értéke van, amelyre joggal büszkék lehetnek lakói. A múlt ismerete pedig erőt adhat a térség mostani problémáinak megoldásához is.

A kötet első része — egyharmada — Edelény múltját gazdag szakirodalomra támaszkodva mutatja be. Érdeme, hogy a II. világháború és 1956 helytörténeti vonatkozásai is olvashatók.

Második része — kétharmada — a Bódva völgyét, annak 44 helységét tárja elénk. Itt inkább érezzük az ismertetés tömörségét, s némi aránytalanságot is, hiszen pl. Szendrő múltja szinte minden más helységnél gazdagabb.

A közzétett szakirodalom-jegyzék jó segítséget ad a felhasználóknak. Sajnálatos viszont, hogy kimaradt Győrffy György: Az Árpád–kori Magyarország történeti földrajza és Wolf Mária régészeti munkája, jól lehet neve és cikke a 15. és 86. lapon is szerepel. A 44 faluról közöletlen, kéziratos anyagok találhatóak a megyei levéltárban, Borovszky Samu jegyzeteiként.

Az EDELÉNY ÉS A BÓDVA VÖLGYE című kiadvány jól tagolt, könnyen áttekinthető ismeretterjesztő mű. Értékét és hasznosságát növelik a benne található képek. Alkalmas nemcsak iskolai felhasználásra, de bárkinak kedves olvasmánya lehet, aki megyénk e szép vidéke helytörténete, természeti értékei iránt érdeklődik. Elolvasásra, tanulmányozásra jó szívvel ajánljuk.

Dr. Varga Gábor

ny. ref. főiskolai tanár, Hajdúböszörmény

Bevezetés Bódvaszilás és környéke helyismeretébe

Összeállította és szerkesztette: Koleszár Krisztián. Bódvaszilás, 1999.

A Bódvasziláson élő fiatalember, Koleszár Krisztián — aki ez évben szerzett környezetvédelmi mérnöki diplomát a Miskolci Egyetemen —, által szerkesztett, mintegy 80 oldalas könyv a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány és a Bódva-völgyi Oktatási Ellátási Körzet anyagi támogatásával jelent meg szeptemberben.

A kötet első harmada — egy bevezető olvasmány után —, négy leckebe szedve mutatja be Bódvaszilást, és az egykori járási székhelyet övező településeket: 1. lecke: Szögliget és Derenk; 2. lecke: Bódvaszilás; 3. lecke: Komjáti és Tornanádaska; 4. lecke: Bódvarákó, Tornaszentandrás és Tornabarakony.

A kötet kétharmadában szemelvényeket közöl Bódvaszilás környékének gazdag irodalmából. A természeti értékeken túl foglalkozik a műemlékekkel, birtokadományozó okleveleket ismertet magyarra fordítva az 1280-as évekből, a településekre vonatkozó adatokat közöl a 18. és 19. századból származó, nyomtatásban megjelent művekből, majd népdalokkal, mondákkal és a Szögligeten született költő, Fecske Csaba néhány, a szülőföldet idéző versével zárja az összeállítást.

A könyv végén gazdag irodalomjegyzék segíti a Bódvaszilást és környékét övező települések múltja iránt érdeklődő olvasót a további ismeretek megszerzésében.

A kis könyv jól szolgálhatja az ismertetett településeken élő gyermekek és felnőttek lakóhelyük iránti érdeklődésének kielégítését, az iskolában pedig a lakóhelyismeret tanítását.

H. P.